

Nyomolvasás

56' / 16' – Egy forradalom tapasztalata és emlékezete

Latarka, 2016. X. 5–27.

CSÉKA GYÖRGY

NAGY GYULA: A Kossuth tér déli oldala, a metróépítkezés területe
Élet a pincében a forradalom idején, Telefunken rádió

A Fecske (Lévai Oszkár) utca a Déri Miksa utcától a Népszínház utca felé nézve; Egy harc képtelenné tett ISU-152-es szovjet rohamlőveg

A Latarka 56-os kiállítása a magyar történelem legközelebbi és egyik legerősebb, katartikus szabadságharcát és bukástörténetét, traumáját próbálja újraolvasni. A látlat célja nem a forradalom rekonstrukciója a korabeli képek és dokumentumok alapján, hanem

a tények és dolgok mai olvasata. Nem nyomokat akar megmutatni, hanem a nyomolvasás munkáját. Azt, hogyan és mit lehetne, kellene ma kezdeni egy, az idősebb generáció élettörténetébe és az országába szorosan belefőződő, talán legjelentősebb eseményével, harcával egy olyan generáció perspektívájából, amely már csak a szabadság világát, a jól-rosszul megvalósult demokráciát ismeri.

A kiállítás *Nagy Gyula* kulcsfontosságú és kalandos sorsú 1956-os képanyagából mutat be tíz képet, amelyeket *Réthey-Prikkel Tamás* 2005-ös sorozatának hét képének és *Rubik-kocka-szobrának* kontextusába helyez, és így értelmez.

A térben a két alkotó fotói nem elkülönítve, hanem egymással a párbeszéd szituációjába helyezve kerültek installálásra. A rendezés szellemes, mert erőteljesen kiaknázza a képek méreteiből álló különbségeket, a terek mélységét, magasságát, szerkezetét. Az 56-os forradalom kontextusába kiválóan illeszkedik a galéria pince és bunker jellege, fényviszonyai, a faktúrák, falak, tárgyak, vezetékek, ajtók nyersesége. A példás minimalizmussal, nagy szünetekkel tagolt képeknek a hófehér bunker csöndjében van valami kísérteties, klinikai és háborzongató jellege.

Nagy Gyula fotóanyagáról minimum a forradalom 50. évfordulója óta lehet tudni, a *Fotóművészet* 2006/3–4-es számában jelent meg Demeter Zsuzsanna és Jalsovszky Katalin „Egy 1956-os fénykép-együttés különös története. Nagy Gyula fotográfái” című írása, amely először próbált utánajárni e páratlan mennyiségű és minőségű fotólelet történetének. Nagy Gyula ugyanis szinte mániákus precizitással fényképezte végig a forradalmat, olyan eseményeket is, amelyekről nem maradt fenn más kép. A cikk szerint e munkából különböző múzeumokban és gyűjteményekben közel 1000 papírkép és 29 tekercs (Szepessy Ákos, Tamási Miklós későbbi, 2013-as, a Fortepanon megjelent írása szerint 40) negatív maradt fenn. A *fortepan.hu* a negatívokat digitalizálta, és a képekből egy bő, 560 képből álló válogatást tett közzé az oldalon. A képek egy tehetséges, igen erős vizualitással alkotó ember munkái. Nem pusztán dokumentatív értelemben érdekesek vagy izgalmasak.

Az interneten publikált bőséges anyagot átnézve azonban szembeötlő, ami egyébként a kiállítást megnézve az anyag előzetes ismerete nélkül is felmerülhet a befogadóban, hogy miért épp ez a tíz kép került kiválasztásra. Az anyag ugyanis sem nem összefüggő, sem nem különösebben erőteljes, izgalmas, és kevésbé dokumentatív, reprezentatív. Sok esetben, mivel Nagy Gyula összefüggésekben gondolkodva fotózott, és több eseményről több fotót

fotó: FORTÉPAN / Nagy Gyula adománnyozó

fotó: FORTÉPAN / Nagy Gyula adománnyozó

fotó: FORTÉPAN / Nagy Gyula adománnyozó

is készített, a Fortepanon publikált és adott eseményrészről készült képanyagban jóval erősebb, izgalmasabb kép látható, mint ami a falakra került. Pl. a Sztálin-szobor feldarabolásáról, egy elesett forradalmár holttestéről vagy éppen a rádiót hallgatókról. Pár kép a 2013-as sajtóközlésekből is ismerős lehet, hiszen az Origó, az Index és sok más lap is írt és mutatott be képeket a szencziaknak is nevezhető anyagból.

A kiállításrendezést tekintve az esztétikailag hatásos minimalizmus itt megbosszulja magát, mert a kevés számú és minőségét tekintve kevésbé erős, néha esetlegesnek is mondható fotó szinte hangsúlytalanul tűnik el a falakon, a térben.

Ellensúlyozásukra, megértésükre, illetve az események mai reflexiójára Réthey-Prikkel Tamás relatíve friss sorozata, elegáns, nagy méretű nagyításai lennének hivatottak. A sorozat azonban koncepcionális félre-siklása vagy üresjárata miatt nem kezd el működni, nem kerül összefüggésbe Nagy Gyula fotóival vagy az 56-os eseményekkel. A fotográfus más-más kontextusokban és gondolati szinteken elhelyezkedő tények és azok értelmezése között próbál párhuzamot vonni, a párhuzam azonban erőteljes leegyszerűsítéshez, félreértéshez vezet.

Képeink a forradalom fennmaradt képanyaga alapján megrendezett, az eseményekre hasonlító történéseket örökít meg úgy, hogy a cselekvők arcát elhomályosítja, kikockázza. Azzal a feltevéssel, hogy mivel a kommunista rendszer az eseményeket, élettörténeteket szinte eltörölte, elhazudta, így azok fel- és megismerhetetlenné, a ma generációja számára hozzáférhetlenné váltak, akár korunk sajtó- és rendőrségi fotóin az arcok, amelyeket személyiségi jogi okokból kell számtalan esetben felismerhetlenné tenni.

A kulcsszó azonban a „szinte”. A rendszer ugyanis elhazudta, ám nem semmisítette, semmisíthette meg az események nyomait, dokumentumait és személyiségeit. A rendszerváltozás óta ugyanis megszámlálhatatlan mennyiségű dokumentum, fotó, irat, megemlékezés jelent meg. Nem semmisültek meg a nyomok, erre eklatáns példa épp a Nagy Gyula képanyaga.

Természetesen a történelem és bármely vagy minden esemény abszolút értelemben megismerhetetlen. Hisz nincsen egyetlen perspektíva, egyetlen nyom, egyetlen értelmezés és egyetlen igazság, hanem mozaikok milliárdjai vannak, amelyekből újra és újra megírja, megalkotja minden nemzedék, kutató a maga értelmezését, történetét, azaz történelmét. Csak közelíteni tudunk a múlthoz, azt elérni nem lehet. Ez azonban nem kevés. A tények, dolgok,

fotó: FORTEPAN / Réthey-Prikkel Tamás adománnyozó

fotó: FORTEPAN / Réthey-Prikkel Tamás adománnyozó

fotó: FORTEPAN / Réthey-Prikkel Tamás adománnyozó

értelmezések gazdagságát megismerhetetlennek gondolni túlzó leegyszerűsítés, amely épp a legényegesebb problémák fölött siklik el. Sajnos ebben az esetben nem jött létre párbeszéd, kapcsolat két kor, két történelmi idő és horizont között.

RÉTHEY-PRIKKEL TAMÁS:
Mi nem ismerhettük meg..., 2005